

הקשר אל יהדות התפוצות:
מעגלי שייכות
אני שייך לעם היהודי, אני שייך למשפחה היהודית
חינוך ממלכתי (צעירים)
(יחידה מס' 1)

רציונל הפעילות – למנחה

יחידה זו עוסקת ביחס אל התפוצות דרך שאלת מעגלי השייכות של היחיד: באופן כללי – לאילו קבוצות אני שייך? איזה מקום תופסת השתייכות בזהות שלי? ובאופן ספציפי – מה מקומה של השתייכותי לעם היהודי בתוך מכלול הזהויות שלי? ובפרט, מה בין השייכות למעגל 'הישראלי' לבין השייכות למעגל 'היהודי'?

יחידה זו לא מניחה מראש הזדהות פעילה של המשתתף כשייך לעם היהודי, אלא מבקשת לעורר אצלו תודעה זו. מהלך היחידה כן מניח שברמה 'העובדתית' היבשה, המשתתף הוא יהודי-ישראלי, אך ש'עובדה' זו אינה בהכרח משמעותית עבורו כיום – ואת זה היחידה מבקשת להתחיל לשנות.

חלק א' תפקידו להעלות את עצם הרעיון של מעגלי שייכות, כחלק משמעותי בזהות שלנו.

חלק ב' מתמקד בשני מעגלי השייכות המרכזיים עבור היחידה: יהודי, וישראלי (כלומר עם יהודי, וחברה ישראלית). כאן אנו מניחים כאמור שהמשתתפים (רובם ככולם) יהודים-ישראלים, כלומר נמצאים בחיתוך של שני המעגלים הללו. מטרת הפעילות הזו ראשית לעודד את המשתתפת לברר מהו עולם האסוציאציות, הדימויים, הרגשות והפירושים שלה לכל אחד משני מרכיבי הזהות הללו, ושנית לברר מהי הבנתה לגבי היחס בין שניהם לגביה עצמה.

לאחר שביססנו את עצם השייכות של המשתתפת לעם היהודי, וגם למציאות הישראלית, אנחנו מצביעים על כך שמחצית מהעם היהודי כיום אינו חי בישראל. ואם אנחנו רוצים לקחת ברצינות את השתייכותנו לעם היהודי, ואם אנחנו מודעים לנקודת המבט הישראלית (בלבד) שלנו, אז נרצה כעת לפנות להכיר את העולם היהודי שאינו נמצא בישראל.

חלק ג' מציג היבטים מחייהם של יהודים בתפוצות – באמצעות פעילות כרטיסי דמות או באמצעות הצגת מפת יהודי העולם, משימות חקר בגוגל באמצעות הטלפונים הניידים, וצפייה בסרטונים קצרצרים (בני דקה).

לאחר שראינו את הפרגמנטים הללו מחיים יהודיים במקומות שונים, חלק ד' עוסק בשאלה אם ניתן לתפוס את כל אלה כחלקים שונים בתוך סיפור אחד גדול – ואם אנחנו חווים את עצמנו כחלק מהסיפור היהודי המשותף והמגוון הזה.

הקשר בתוך סדרת המערכים

זוהי יחידה מס' 1 בתוך מערך בן 4 יחידות לימוד ושיח. כל אחת מהיחידות תוכננה כך שתוכל לעמוד בפני עצמה, אך הן גם משלימות זו את זו ויוצרות יחד תמונה מקיפה יותר של עיסוק בנושא היחס אל יהדות התפוצות. היחידה הנוכחית (מס' 1) נוגעת בנושא זה כאמור דרך מעגלי השייכות והזהות, ובפרט 'יהודי' ו'ישראלי'. יחידה מס' 2 נוגעת בנושא דרך עיסוק במדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי: צביונה היהודי של המדינה והנגיעה שיש לכך ליהדות התפוצות; השפעת המדינה (ברצונה ושלא ברצונה) על יהדות התפוצות; באפיקי ההשקעה האפשריים של המדינה ביהדות התפוצות; ובהשפעה של יהדות התפוצות על המדינה. יחידה מס' 3 נוגעת בנושא דרך עיסוק בערבות ההדדית הכלל-יהודית (הרעיון של 'כל ישראל ערבים זה בזה'). יחידה מס' 4 נוגעת בנושא דרך מבט על המאפיין העקבי בהיסטוריה היהודית של קיום יהודי בכמה מרכזים גיאוגרפיים במקביל, ולרוב בשני מרכזים גדולים ('ירושלים ובבל' כשם-קוד). נבחן מה ניתן ללמוד מהניסיון העשיר שיש לעמנו בקיום מפוצל מסוג זה.

מטרות הפעילות

- מה אני רוצה שהמשתתף יידע? קיים עם יהודי – ואני חלק ממנו. כלומר, לצד ההיבטים הדתיים שקיימים ביהדות, את היהודים ניתן לראות (גם) כעם. זוהי קבוצה שונה (חופפת חלקית) מאשר הקבוצה של אזרחי מדינת ישראל. העם היהודי נפוץ ברחבי העולם, ובעקבות תנועות הגירה שונות, חלק מהיהודים הגיעו לישראל, ואחרים למקומות אחרים בעולם. למעלה ממחצית מיהודי העולם חיים בקהילות התפוצות, ויש חיים יהודים עם מאפיינים שונים משלנו.

- מה אני רוצה שהמשתתף **ירגיש**? אני מרגיש שאני שייך למשהו גדול יותר מעצמי - לסיפור של העם היהודי. זהו מעגל שייכות שיכול להיות לי משמעותי, ושמסקרן אותי לחקור אותו עוד. אני מרגיש חלק משרשרת הדורות שהתחילה לפני, ומרגיש קשור אליהם. כחלק מזה, אני מרגיש קשור ליהודים אחרים, שחיים כיום במקומות אחרים בעולם.
- איזו **עמדה** אני רוצה לטפח אצל המשתתפת? אני מקבלת את זה שאני ויהודי התפוצות שותפים במעגל זהות שהוא העם היהודי. אני מקבלת את זה שאפשר להיות יהודי גם מחוץ לישראל (אי שלילת הקיום שם). אני מכירה בכך שיתכן שיש בתפוצות חיים (יהודיים) מגוונים, מעניינים ועשירים, ומסקרן אותי ללמוד על כך עוד.
- איזו **התנהגות** אני רוצה לטפח אצל המשתתפת? סקרנות כלפי היהודים שאינם כאן < אכפתיות > רצון ללמוד עוד < רצון לפעול.

מהלך הפעילות (90 דק')

- פתיחה (5 דק')
- חלק א' - למה אני שייך? (10 דק')
- חלק ב' - עם ישראלי ועם יהודי (25 דק')
- חלק ג' - היכרות עם העם היהודי ופיזורו
 - רקע (5-10 דק')
 - כרטיסי דמויות (25 דק') / מפת יהודי העולם + תרגיל איסוף מידע + סרטוני 'דקה של תפוצות' (25 דק')
- חלק ד' - האם יש סיפור יהודי משותף? (10 דק')
- סיכום (10 דק')

פתיחה (5 דקות)

המנחה יציג עצמו בקצרה, ומה אנחנו הולכים לעשות היום (ממבט על)

חלק א' - למה אני שייך? (10 דקות)

1. המנחה יבקש מהמשתתפים להציג עצמם דרך קבוצות שאליהן הם שייכים. כל אחד ייקח לעצמו רגע לחשוב על קבוצות/מעגלים שאליהם הוא או היא שייכים ולכתוב אותם על דף שכותרתו תהיה "אני שייך ל..." (קבוצת ספורט, חוג, משפחה, תנועת נוער וכו').
2. המנחה יתחיל סבב של הכרות ושיתוף ויבקש מהמשתתפים לסמן בדף שלהם כל פעם שמישהו מציין דבר / מעגל / קבוצה שגם הוא שייך אליה.
3. בסוף הסבב המנחה ישאל -
 1. מה בלט לכם בפעילות? משהו הפתיע אתכם?
 2. באילו אופנים ניתן לחלק את הגדרות השייכות שלכם? לדוגמה: כאלה שאנחנו בוחרים וכאלה שלא; מולדות מול נרכשות; קבוצות שבהן אני מכיר את שאר החברים (משפחה, חוג וכו') לעומת קבוצות גדולות (אוהדי קבוצה; עם, מדינה, מגדר וכו').
 3. מי מכם כתב שהוא משתייך לקבוצה של 'יהודים' או 'יהדות'?
 4. מי מכם כתב שהוא משתייך לקבוצה של 'ישראלים' או 'ישראל'?
 5. מדוע חלק ציינו זאת ואחרים לא?

חלק ב' - "עם ישראלי ועם יהודי" (25 דקות)

1. נחלק לכל המשתתפים דפים לבנים.
2. במרכז החדר נפזר כלי כתיבה וטושים (אפשרי עוד חומרי יצירה).
3. המשימה -

1. ציירו במרכז הדף שלכם שני מעגלים חותכים.
2. האחד הוא 'עם ישראל' (יהודים) והשני הוא 'החברה הישראלית'.
3. בתוך המעגלים, הביעו בצורה חזותית את המושג כפי שאתם תופשים אותו - מה זה מבחינתכם 'עם ישראל' / העם היהודי? ומה זה מבחינתכם 'החברה הישראלית' / מדינת ישראל?
4. מה קורה בשטח החיתוך בין השניים?
5. מהחיתוך נוצרים שלושה מרחבים: יהודי-לא-ישראלי, יהודי-ישראלי, ישראלי-לא-יהודי. תנו דוגמה למישהו שאתם מכירים שנמצא בכל אחת משלוש האפשרויות.
2. (ניתן להשמיע מוסיקה בזמן היצירה).
3. לאחר כ-8 דקות נבקש מהמשתתפים להתחלק לחברות בה כל אחד יציג לחברו את היצירה שעשה ויסביר את ההחלטות השונות שהוא קיבל בתהליך היצירה (נאפשר כ-3 דקות לצורך הדיון).
1. לאחר הדיון בחברותא (עדיין כולם במקומותיהם) נשאל:
 1. איפה אתם ממוקמים בתרשים? (ההנחה היא שברמה העובדתית, המשתתפים רובם ככולם נמצאים בשטח החפיפה. אנחנו נרצה לברר איתם את המשמעות של זה עבורם)
 2. מהו היחס שלכם לכל אחד משני המעגלים?
 2. כל שני זוגות מתחברים לרביעיה, ובה דנים בשאלת היחס האישי שלנו לשני המעגלים (5-6 דקות).
 3. נחזור לישיבה קבוצתית במעגל, ונשאל:
 1. מה שמעתם שהיה לכם מעניין / מפתיע / מאתגר / מחדש?
 2. האם אתם מזהים משהו משותף בצורה שבה אנשים שונים כאן בחדר ציירו את החלק של "החברה הישראלית"? או באופן שבו ציירו את החלק של "עם ישראל" (יהודים)?
 4. נשתף בקבוצה: מה המשמעות עבורי של להשתייך למעגל של 'העם היהודי'?

חלק ג' – היכרות עם העם היהודי ופיזורו

1. הרקע לפיזורו של העם (5-10 דק')

תיווך של המנחה:

בחלק הקודם דיברנו על כך שאנחנו חלק מהעם היהודי. אפשר עכשיו לשאול על כך המון שאלות: מיהו בעצם העם הזה? מאיפה הוא בא, מה היה בעבר שלו? מי שייך אליו היום ואיפה הם נמצאים?

כעת נרצה להעמיק קצת יותר במה זה אומר עבורנו, ובמיוחד בהיבט אחד מסוים: באופן מעניין, בערך חצי מהעם היהודי חי מחוץ לישראל. איך זה קרה? ומה זה אומר להיות יהודי מחוץ לישראל? בפעילות הבאה נרצה להכיר מעט את הרקע לפיזור הזה, ואת תנאי חייהם.

אפשרות א: להקריא רקע קצר - העם היהודי נע ונד לאורך ההיסטוריה. מארץ כנען אל גלות במצרים. מתקופת המדבר אל ארץ ישראל ומשם אל פריחה שבסופה חורבן בית המקדש, גלות נוספת, תקומה, בית מקדש שני, עוד חורבן ועוד גלות, מעגל של נדודים, היסטוריה שיצרה עם המחולק על פני הגלובוס במספר רב של מדינות ומוקדים. ב-1948, ערב הקמת המדינה, חיו בישראל פחות מ-5% מהיהודים בעולם. היום כ-45% מהיהודים בעולם חיים בישראל ועל כן קיימות ברחבי העולם קהילות יהודיות מגוונות, מיוחדות, מלאות במסורות מיוחדות ומורשת ארוכת שנים.

אפשרות ב: להקרין סרטון "[קיצור תולדות העם היהודי](#)" של בית התפוצות (5:30 דק'). {ההתחלה זה המקרא, דקה 2:30 גלות רומי; מדקה 3:18 מדברים על תור הזהב, גירוש ספרד, והעת החדשה; מדקה 4:45 גלי ההגירה אחרי מלחמת העולם השנייה. הסיכום: "מה שמביא אותנו אל ההווה, שבו שני המרכזים היהודיים הגדולים הם בישראל ובצפון אמריקה, לצד קהילות משגשגות רבות בכל רחבי העולם."}

אפשרות ג, אם מקבלים אישור מ'אנו': הקרנת הסרטון בן 7 הדקות על "מסעות היהודים" ([כאן גרסה פיראטית](#)). אפשרות ד, למתקדמים: להקרין סרטון "[דמוגרפיית העם היהודי בתפוצות מאז חורבן בית שני ועד ימינו](#)" של משרד התפוצות. (1:20 דק'). אם מקרינים: צריך לעצור מדי כמה שניות להתעכב על התחנה המתוארת, ולהבין את השינוי בדמוגרפיה.

2. "אני רוצה להציג לכם את..." (25 דקות) – **בהיעדר כרטיסיות דמות, החלופה היא מפת יהודי העולם**

+ סרטוני תפוצות

1. המנחה יחלק את הקבוצה ל-4-5 קבוצות כמספר הערכות.
2. כל קבוצה מקבלת כעת מעטפה ובה סיפור חיים של צעיר יהודי בגילכם שחי מחוץ לישראל.
3. כל קבוצה מתבקשת להציג בצורה מעניינת ויצירתית את הסיפור של אותו צעיר. בנוסף, יהיה עליכם להציג 3-4 שאלות שברצונכם לשאול את אותו צעיר לאור מה שהוא מספר על עצמו.
4. אחרי כ-10 דקות נתכנס כקבוצה לצפות בפרזנטציות של כל קבוצה וקבוצה.
5. נבקש מנציג אחד או שניים, מכל הקבוצה, להציג בפנינו את התוצרים שלהם + מהן השאלות שהקבוצה היתה רוצה לשאול את הצעיר?

6. המנחה יציע - האם המשתתפים מעוניינים לשאול את אחת הקבוצות שאלה על הדמות שלה?

3. עבודה עם מפת 'יהודי העולם' (25 דקות)
1. נקריין את 'מפת יהודי העולם' של משרד התפוצות ונזמין את המשתתפים לסרוק קוד QR ולפתוח בטלפון שלהם את [קובץ ה-PDF של המפה](#). נסביר - לפניכם מפת יהודי העולם של משרד התפוצות המבוססת על נתוני 'הדמוגרף של העם היהודי' פרופ' סרג'יו דלה-פרגולה.
2. נקריין גם את [מפת 50 הקהילות היהודיות של ארצות הברית](#) האינטראקטיבית, שערכה קרן רודרמן. המשתתפים יוכלו גם לפתוח אצלם במכשירים הניידים. נסביר: זוהי מפה מפורטת יותר, של הקהילות היהודיות השונות בתוך ארה"ב, שמהווה את הריכוז הגדול ביותר של יהודים כיום מחוץ לישראל.

3. נצפה יחד בסרטוני משרד התפוצות - "דקה של תפוצות" (באורך דקה כל אחד) אודות חייהם של יהודים שונים ברחבי העולם.

1. [ארה"ב](#)

2. [ברזיל](#)

3. [ספרד](#)

4. [אוסטרליה](#)

4. נשאל על הסרטונים:

1. האם במשהו בחייו של אותו יהודי הפתיע אותי?
2. האם הדובר מדבר על אתגרים כל שהם המעסיקים אותו בחייו?
3. האם אתם מוצאים משהו במשותף עם הדובר?

5. עליכם לבחור קהילה יהודית אחת בעולם שמעניינת אתכם ולחפש אודותיה בגוגל 1-3 עובדות אותן תרצו לשתף איתנו. תוכלו לכתוב בגוגל את המילה 'יהדות' ואז את שם המדינה הרלוונטית. (למנחה: לוודא שלא כולם מתרכזים בארה"ב)
6. לאחר 5-6 דקות נבקש להתחיל סבב שיתופים (לא חייבים לשמוע מכולם). בשיתוף להקפיד להגיד את שם המדינה, כמה יהודים חיים שם ומהן העובדות שעלו בחיפוש.

חלק ד' – האם יש סיפור משותף? (10 דקות)

צפייה בסרטון: [אתם חלק מהסיפור](#) / אנו (4 דק')

1. לפי הסרטון, מה משותף לכל המשתתפים בו?
2. האם אכן נראה בעיניכם שכל אלה שייכים לאותו עם? איך זה מסתדר עם המראה השונה של חלקם? האם אתם חלק מאותו עם לדעתכם?
3. על איזה מהסיפורים בסרטון הייתן רוצות לשמוע עוד? את מי מהם הייתם רוצים להכיר?

סיכום הפעילות (10 דקות)

1. חזרה תמציתית על מה שעשינו
2. סבב של מה לקחתי – תובנה / חוויה / שאלה.
3. המנחה יציע אפשרויות להיות מעורב בתחום הקשר עם יהודי העולם ולהרחיב את הידיעה דרך הנספח של "עכשיו לאן?".